

CRITICAL THINKING AS A TOOL FOR IMPROVING THE CREATIVE ABILITIES OF EDUCATORS

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Tokariuk M.K./ Токарюк М.К.

Chernivtsi Higher Commercial School of Kyiv National University of Trade and Economics

Чернівецьке вище комерційне училище

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. Головне завдання сучасної системи освіти – готувати свідомого громадянина, спроможного ухвалювати адекватні рішення, реагувати на особистісні і соціальні виклики. Одним із засобів вирішення цих завдань є сформованість в особистості навичок критичного мислення. У статті розглянуто ефективність впровадження технології розвитку критичного мислення здобувачів освіти, наведено основні характеристики людини, яка мислить критично. Доведено доцільність використання цих прийомів і стратегій для підвищення якості навчання та формування критичного мислення свідомого громадянина, як розвиненої особистості.

Ключові слова: критичне мислення, технології, доцільність, сучасна освіта.

Вступ

Сьогоднішня... Що ми розуміємо під цими словами? На сьогоднішньому етапі – це світ інформації, яка швидко збільшується, а також швидко і постійно застаріває. Це світ, в якому ідеї постійно піддаються структурним змінам, все новим перевіркам та переосмисленню. Велика кількість змін щоденно заставляє нас замислитися над тим, наскільки сучасний етап розвитку суспільства, пов'язаний зі зростанням кількості потоків інформації, розширенням соціокультурних зв'язків, змінами сучасних технологій, посиленням процесу євроінтеграції, також характерний змінами в системі освіти. Заклади освіти на сьогоднішній день відіграють важливу роль у становленні особистості, допомагаючи підліткам стати поінформованими, активними, самостійними і творчими людьми, здатними жити й адаптуватися до стрімких змін у державі та світі. Формування такої особистості вимагає як нового змісту освіти, так і нових підходів до організації навчально-виховного процесу. Це – одна з найважливіших причин, що вимагає від педагогів переглянути свої підходи до організації навчальної діяльності. У Концепції розвитку загальної середньої освіти України підкреслено: самоцінність знань переосмислюється таким чином, що на сучасному етапі людина має швидко адаптуватися до нових обставин, самостійно набувати знань, уміти грамотно працювати з інформацією, тобто, використовуючи сучасні технології, знаходити необхідну інформацію для виконання поставленого перед нею завдання, систематизувати та аналізувати її, узагальнювати, зіставляти, робити аргументовані висновки й на їх основі приймати рішення. Іншими словами, вона має мислити самостійно, критично, а також творчо, генеруючи нові ідеї. Тому фундаментальна мета сучасної освіти полягає не стільки в наданні інформації, скільки в розвитку мислення людини, зокрема критичного.

Основна частина

З погляду сучасної науки, мислення – це пізнавальний психічний процес узагальненого й опосередкованого віддзеркалення зв'язків і відношень між предметами об'єктивної дійсності. Мислення – процес, пов'язаний з обробленням інформації, отриманої через відчуття чи збереженої в пам'яті в результаті особистого досвіду, для реагування в новій ситуації. Виходячи з названих положень, можна сказати, що критичне мислення має ті самі ознаки, що й інші види мислення (творче, логічне, дивергентне тощо). Його можна схарактеризувати як практичне та понятійно-абстрактне, спрямоване на виконання специфічних завдань. Йому, як і іншим типам мислення, властиві такі форми, як поняття, судження й висновки.

Розвиток критичного мислення – це сучасна технологія, розроблена американськими спеціалістами з педагогіки (Чарльз Темпл, Джинні Стіл, Курт Мередит) на основі узагальнення досвіду світової педагогіки та психології, виходячи з актуальних проблем системи освіти. Технологія становить собою цілісну систему, що формує навички роботи з інформацією в процесі читання й письма. Вона спрямована на засвоєння базових навичок відкритого інформаційного простору, розвиток якостей громадянина відкритого суспільства, включеного в міжкультурну взаємодію.

Завдяки впровадженню технології розвитку критичного мислення, результат забезпечує не тільки перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, а також до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення здобувачів освіти. Технологія розвитку критичного мислення допомагає готувати дитину до життя в інформаційному суспільстві, вибирати серед невпинного потоку інформації головне, критично перевіряти отриману інформацію, співпрацювати з іншими. Критичне мислення є дієвим способом виховання громадян, які запов'язані на все мати особисту думку і не дозволяти маніпулювати своєю свідомістю.

Потрібно наголосити на тому, що людина, намагаючись знайти істину, зверталася до засад критицизму, які були започатковані ще в античній філософії Ксенофонтом, Сократом, Платоном та активно впроваджувалися в діяльність давньогрецьких шкіл [2]. Ще здавна людину цікавило все, що її оточує, вона намагалась зрозуміти свою мету в житті, обов'язок, який необхідно виконати та своє покликання. Безперечно, пошук відповідей на питання, які виникали в процесі освоєння навколишнього середовища, стимулював розвиток аналітичного, критичного мислення й логіки.

На думку провідного американського спеціаліста в галузі теорії та практики навчання критичного мислення Р. Пауля, критичне мислення – це організоване, раціональне, цілеспрямоване мислення, яке вміло переслідує мету мислення в певній галузі знань або інтересів людини. Це мислення про мислення, коли людина розмірковує з метою вдосконалення свого мислення [3].

Сучасний дослідник О. Тягло тлумачить критичне мислення як активність розуму, спрямовану на виявлення й виправлення своїх помилок, точність тверджень і обґрунтованість міркувань. Він стверджує, що критичне мислення впливає з усвідомлення невідворотності оман і помилок у людському пізнанні.

Воно є специфічним видом рефлексії, яка спирається на знання елементарної логіки й відповідних конкретних наук [4].

Розгляд різних аспектів критичного мислення дає змогу зрозуміти, якою ж повинна бути насамперед людина, що критично мислить. Варто зауважити, що під час навчання критичного мислення не потрібно акцентувати увагу на формуванні суто мисленневих операцій. Навпаки, слід враховувати те, що критичне мислення дає змогу сформувавши важливі цінності, створити власну модель поведінки. Людина, яка мислить критично, потребує лише обґрунтованих суджень, перевіреної інформації з різних джерел. Вона не лише намагається уникнути маніпулятивних процесів, а й сама не маніпулює іншими. Фактично така людина не має меж, бар'єрів для власного розвитку. Її інтелектуальний розвиток посилюється постійно, незважаючи на закінчення навчального процесу, адже виникають нові обшири неопрацьованої інформації. Така людина є толерантною, вона свідомо того, що проблема може мати кілька вирішень, кожне з яких повинно аналізуватися та оцінюватися. Ще одна риса критично мислячої людини – здатність визнавати правильність позицій інших, навіть якщо це буде всупереч особистим переконанням. Також однією з основних рис людини, що критично мислить, є важливість розвиватися та самовдосконалюватися, а не підкреслювати власні здобутки. Також вона намагається уникати спокуси використовувати власні інтелектуальні здобутки, аби впливати на когось негожим способом. Дуже важливим є процес отримання нової інформації, її аналіз, дослідження, а не споживання вже поясненого матеріалу. Аналіз наукової літератури дозволяє виділити основні характеристики людини, яка мислить критично:

1. Самостійність. Мислення може бути критичним лише тоді, коли воно має індивідуальний характер. Ніхто не може мислити критично замість нас, саме тому нам потрібно створювати власну модель поведінки, використовувати певні методи для обробки отриманої інформації та мати власний погляд на ту чи іншу проблему.

2. Допитливість. Людина, яка критично мислить, цікавиться всім, що її оточує. Розвиток її критичного мислення починається з постановки питань і з'ясування проблем, які слід вирішити.

3. Наявність переконливої аргументації. Критичне мислення передбачає пошук власного розв'язання проблеми й підкріплення його обґрунтованими доказами.

4. Соціальність. Наша власна думка щодня шліфується соціумом. Коли ми читаємо, сперечаємося з іншими, обмінюємося думками, ми уточнюємо, підсилюємо та укріплюємо власну позицію.

5. Наполегливість. Щоб отримати певну інформацію або ж сформувавши власну позицію, ми потребуємо багато часу, нам слід опрацювати значну кількість матеріалу.

Висновки

Отже, людина, яка критично мислить, є особистістю, в якій розвинені не лише здатність аналізувати, синтезувати, узагальнювати інформацію, відстоювати власну позицію, аргументуючи її, а й переважають стійкі моральні

якості, які дозволяють у сучасному інформативному суспільстві вимальовувати чітку різнобарвну картину світу, де важливе вміння брати на себе відповідальність, толерантно співпрацювати з іншими в соціумі, мати чіткі ціннісні орієнтири. Розвиток критичного мислення потрібен не тільки самій людині, а й є незаперечною умовою суспільного прогресу, фактором підвищення мотивації до самореалізації.

Література:

1. Державний стандарт повної загальної середньої освіти/ Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р.
2. Барулин В. С. Социальная философия / В. С. Барулин. – М. : ФаирПресс, 1999. – 560 с.
3. Тягло О. Критичне мислення – освітня інновація доби демократично орієнтованих трансформацій суспільства / О. Тягло // Вісник програм шкільних обмінів. – 2006. – № 28. – С. 7–10.
4. Тягло А. В. Критическое мышление: Проблема мирового образования XXI века / А. В. Тягло, Т. С. Воропай. – Х. : Изд-во Ун-та внутренних дел, 1999. – 284 с.

***Abstract.** The main task of the modern education system is to prepare a conscious citizen capable of making adequate decisions, responding to personal and social challenges. One of the means of solving these problems is the formation of critical thinking skills in the individual. The article considers the effectiveness of the introduction of technology for the development of critical thinking of students, presents the main characteristics of a person who thinks critically. The expediency of using these techniques and strategies to improve the quality of education and the formation of critical thinking of a conscious citizen as a developed personality is proved.*

***Key words:** critical thinking, technology, expediency, modern education*